

Baráthi Ottó

Dilemmák és csapdák

„A hatalom csak eszköz, a végcél
a népek boldogítása.”

(Deák Ferenc)

Bizony, igaza van a szerkesztőnek: anynyi mindenről vitatkozunk mostanában. Nekem – időnként – egyenesen úgy tűnik, mintha mindig mindenki egyszerre vitatkozna mindenkivel. Ráadásul a másik félre nem is igazán figyelve, a vitapartneret jobbára és többnyire meg sem hallgatva. (Hogy miért van ez így, nagy dilemma számomra, jöllehet sejtem; az okok elsődlegesen vitakultúránk hiányosságaiiban keresendők.) Nos, ezért nem szeretek én különösebben vitatkozni senkivel sem.

Bilecz Endrével, a Palócföld ez évi első számában megjelent Választás előtt – választás után című vitaindító (politikai esszé?) szerzőjével meg azért sem kell vitába szállnom, mert helyzetmegítélése összességében számomra is reálisnak tűnik, megállapításainak többségével magam

is azonosulhatok. Ez annak ellenére is így van, hogy vitaindítója talán nem is annyira átfogó mint ahogy azt beharangozza, ám – szándéka szerint – kétsébevonhatatlanul szubjektív.

Természetesen előbbi – korántsem minősítő – jelzőim mitsem vonnak le Bilecz dolgozatának értékeiből. Más – Nógrád Megyei Hírlapban is megjelent – írásaival együtt valóban átfogó képet ad a politikai viszonyokról, s nagy értéke, hogy – amint azt az eddigi reflexiók is mutatják – másokat is gondolkodásra készítet, véleményalkotásra serkent; miként most, ez alkalommal engem is.

Szóval, ezért szeretném írásomban magam is – nyilván sajátos látásmódom szerint – egy kicsit és röviden összegezni a kialakult politikai (csapda?) helyzetet, nem hallgatva el esetenként kétségeimet, dilemmáimat sem.

Egy kis visszatekintés

A parlamenti ciklusváltás – az 1994 májusában lebonyolított kétfordulós választás – igen jelentős politikai fordulatot eredményezett. A keresztény- nemzeti kormánykoalíció – általam nem várt, ám sejtett – magyarányú vereséget szenvedett.

A kiérdemelt bukásban biztos voltam, csupán a csúfos K.O. ténye lepett meg kissé. A képviselőválasztások eredményeként az MSZP a parlamentben abszolút többséget szerzett, súlya csaknem hétszeresére(!) növekedett. A szociálliberális gazdaságpolitika bázisán az SZDSZ-szel létrejött kormánykoalíció formális alkotmányozó többséget jelent, ami lehetővé teszi számukra a kétharmados többséget igénylő kérdésekben, hogy maradéktalanul – és megfellebbezhetetlenül – érvényesítsék akaratukat.

Őszintén szólva ez egy kissé zavar engem: nagy dilemmám, hogy mi lett volna – lenne – akkor, ha a kormánykoalíció nem ilyen túlsúlyos. Egy bizonyos számomra: így sokkal könnyebben szalad a kormány szeke-re; a bibi mindössze annyi, hogy el is szaladhat. Erre sajnos számos jel mutat: ilyen volt – hogy szerintem csak a legveszélyesebb kettőt említsem – az önkormányzati törvény módosítása és a Bokros-csomag elfogadása, amelyek – Bilecz is utal rá – centralista törekvéseket hordoznak, s számomra még beláthatatlan következményekkel járhatnak.

A második megmérettetés – alig fél évvel a parlamenti választások után – az önkormányzati választás volt. A helyi önkormányzati választások azonban nem csupán helyi érdekűek: ahol a pártok erőteljesebben jelen vannak, tehát elsősorban a városokban, a leadott szavazatok üzenetértékűek a

központi hatalom, a politikai erők számára is. Ugyanakkor az új önkormányzati törvény a helyi testületeknek nagyfokú szabadságot, autonómiát biztosít még mindig, jóllehet úgy tűnik, nyirbálni igyekeztek ezt, aminek esetleges permanenciája szerintem botrányos ballépés – igazi csapda – is lehetne. Ezért a helyi választások és főleg azok eredménye felbecsülhetetlenül fontos.

Az önkormányzati választások egyik meghatározó jellemzője volt – véleményem szerint –, hogy a kormánykoalíció két pártja nem kötött országosan választási szövetséget, így az együttműködés a helyi viszonyoknak megfelelően alakult. Következésképpen a koalíciók kavalkádja vált jellemzővé. Az eredmények ismertek – sem helyem, sem szándékom nincs részletezni azokat. Figyelemre méltónak tartom azonban azt a tényt, hogy az új választási rendszer a két-három pólusú pártosodás irányába terelte a magyar pártrendszert.

Bilecz helyesen állapítja meg: „Nógrád megyében különösen adottnak tűnt a májusi eredmények alapján a baloldal abszolút sikere...” A balra át következőként (is) a polgári pártok döntő vereséget könyvelhettek el, s csúfos kudarcra ítéltettek a konzervatívok. Egyik sem okozott különösebb meglepetést a tárgyilagos kívülállónak. Az már inkább, hogy az SZDSZ – talán nem elég reálisan felmérve erejét és bázisát – a megyében is szövetséges nélkül maradt.

Nógrádban a szavazásra jogosultak több mint ötven százaléka járult az urnák elé. Némi rosszindulattal azt is mondhatnám, ez is utal a nógrádi ember naív mentalitására, jóindulattal meg úgy is lehet fogalmazni, hogy a jövőbe vetett hitük vezérelte többségüket. Mindenesetre számomra úgy tűnik,

Nógrádban a népakarat jutott kifejezésre a választási eredményekben. Ezért szerintem választási csalódottságról még nem igen lehet beszélni – mint ahogy utal erre Bilecz Endre előrebocsátott megállapításában –, hiszen a nép által megválasztottak még a helyükön vannak. Ha a programokban megfogalmazottakhoz képest elért eredményekre gondol – esetleg eredménytelenségre céloz, és ez a valószínű –, akkor viszont teljesen igaza van jeles publicistánkknak. Szívesen mondanám, várjuk ki a végét, hiszen még alig több, mint egy fél év telt el az önkormányzati választások óta. Hogy a továbbiakban, miként alakul az önkormányzatok sorsa, az számomra nagy dilemma megintcsak. Abban azonban bizonyos vagyok, hogy ha gazdasági önállóságukat tovább kívánják egyes politikai erők és kormányzati tényezők korlátozni, az már társadalmi csapda lesz a javából. Különösen gondolok itt az esetleges gazdasági megszorító intézkedésekre, anyagi-pénzügyi lehetőségeik beszűkítésére, mint például a tervbe vett személyi jövedelemadó visszatarthatóságának mértéke, stb.

Kampányok és programok

A választásokat megelőző időszakban – sokan másokhoz hasonlóan – azt gondoltam, hiszen előjelei voltak szép számmal, hogy a kampány és a választási propaganda – minden ígéretés ellenére – még a nagyon mélyen lappangó ellentéteket is felszínre hozza, és a valóságosan releváns érdek- és értékkülönbségek eldurvítják, esetleg botrányossá teszik a választást megelőző napokat-heteket. Kételyeim szerencsére nem váltak valóra, ez a dilemmám szinte alaptalannak bizonyult. (Természetesen leszámít-

va néhány abszolút szélső jobbos, meg szélső balos harsánykodót.)

Esetenként előfordult persze, hogy a pártok egyes frontemberei eltúlozták szerepüket, felnagyították tömegbázisukat és erejüket – sokszor figyelmen kívül hagyva a tömegkommunikációs központok felméréseit és előrejelzéseit is –, és már-már gyanús határozottsággal fogalmazták meg elképzeléseiket. Nem kímélték ellenfeleiket, politikai ellenlábasaikat sem. Nem csoda ez, persze, azt is mondhatnánk, hogy hozzátartozik a politikai és a polgári demokrácia játékszabályaihoz, és természetesen gyermekbetegségeként is kezelhető. Mindenesetre az öntönjenezők, a történelmi tényeket meghamisítók, esetenként a tudatos gyűlölködést is keltők nem arattak nagy sikert. Mintha fejlődött volna valamiképp politikai kultúránk. (Sokak számára csalódást okozott azonban a közszolgálati TV és rádió, amely mintha néhány műsorában a tényeket ideologizáltan kezelte volna.)

Utólag könnyű megállapítani, akár olcsó hatásvadászatnak is tűnhet, hogy a legsikeresebb kampányt a szocialisták folytatták, és a jobboldali pártok egyikének-másikának a kampánya már maga volt a csapda, hiszen helyzetelemzésük nem egy esetben megmosolyogtatóan irreális volt. Ugyanakkor a szocialisták csupán értelmes erőfeszítéseket ígértek, s szinte, mint akik nyerni sem akarnak, előre jelezték, hogy nem szüntethető meg a munkanélküliség, nem csökkenthetők az adósságszolgálat terhei stb. Esetenként persze ők is túllóttek a célon, amikor például mindenek felett apelláltak a szakértelemre, vagy a szociális érzékenységre.

A pártok megyei szervezeteinek programjai nem térhettek el, lényegesen legaláb-

bis nem, a központi pártprogramoktól, legfeljebb a helyi gondok, problémák megoldását állították a középpontba. Akadt azért néhány – így-úgy túlzó – kivétel is. Ilyen volt számomra például az egyik későbbi koalíciós párt megyei országgyűlési képviselőjelöltjének a Nógrád Megyei Hírlapban is megjelent nyilatkozata, miszerint (sic!): „Adókedvezményeket adunk, eltöröljük a minimáladót, a forrásadót. Megkönnyítjük a hitelhez jutást..., csökkentjük az inflációt... Megakadályozzuk, hogy sokmilliós végkielégítést fizessenek ki... A felsőfokú tanulást kedvezményes tanulóihitellel a szerény anyagiakkal rendelkezők számára is hozzáférhetővé tesszük”, stb.

A kampány során és a programok megfogalmazásakor és meghirdetése alkalmával is bebizonyosodott, hogy csak a realpolitikának lehet jövője. A szocialisták eredményes kampányának nagy része lehetett – a korábbi politizálásból és eredménytelenségéből való kiábránduláson túl – elsópró-nagyarányú győzelmüknek. Ezért szabadjon őket is figyelmeztetni arra, hogy az ígéret szép szó. Nehogy bekövetkezzen az, amit Bilecz Endre – nem hivatkozott vitaindítójában, hanem Hitek – érzelmek – reménykedések című írásában (Nógrád Megyei Hírlap, 1994. június 4-5.) nagyon szellemesen így fogalmaz meg: „Ma Nógrádban ekkorát győzni mégis könnyen jelentheti a vereség kezdetét. Akkora a beteljesíthetetlen várokozás, hogy nehéz lesz féken tartani”. Mit mondjak: megszívlelendő ajánlás.

Ez még akkor is igaz, ha sokan azt a nézetet vallják, hogy a programok (különösen a propagandaszólamok) kevésbé lényegesek, nem is kell rájuk annyira odafigyelni. Hiszen – mondják egyesek – nem volt még a

világon sem egyetlen olyan demokratikus kormányzat, amelyik képes lett volna betartani az ígéreteit. A nyilvánosságra hozott programok nem azért készülnek, hogy azokat végre is hajtsák, hanem azért, hogy deklarálják: az adott párt, vagy koalíció képes egyáltalán programot készíteni.

Számomra az ilyen és ehhez hasonló nézetek tarthatatlansága evidencia. Különösen így van ez olyan súlyos társadalmi, gazdasági válságban lévő régióban, mint Nógrád megye. A programokat és ígéreteket következetesen végre kell hajtani, illetve be kell váltani. Hogy ez mennyire sikerült eddig – kiváltképp megyei szinten és a települési önkormányzatok esetében – azt elsősorban most még nem nekem kell értékelnem. Mint állam- és választópolgár ráérek ezt megtenni a ciklus végén is...

Megye és székhelye

Vitaindító dolgozatában egy helyütt ezt írja Bilecz Endre: „A május után kialakult egyoldalú helyzetet a megyei MSZP-vezetés sorsdöntő politikai tévedéseinek sorozata változtatta meg.” Hát, ez eléggé dehonesztáló megállapítás, amelyet én – ahogy mondták mostanában – sem megerősíteni, sem cáfolni nem tudok. (Arra viszont kíváncsi lennék „kikérte-e” már magának az, akit illet.) Majd így folytatja: „Először a kormány megyei jogú várossá nyilvánította Salgótarjánt. Intézkedése tartalmilag indokolt, látványosan méltányos gesztus volt.” Ennek olvastán egy kissé zavarba jöttem, mert nem tudom, hogy a Horn-kormánynak – amelyet Bilecz ez ügyben agyba-főbe dicsér – milyen szerepe lehetett Salgótarján megyei jogú várossá válásában. (Ez kétségtelenül az én hibám is lehetne...)

Azt viszont tudom, hogy *Oravecz Péter*, Salgótarján megyei jogú város – időközben közös megegyezéssel távozott, egyesek szerint menesztett – jegyzője erről így szólt a Nógrád Megyei Hírlap hasábjain (sic!): „Nem kérte a város a megyei jogot, s a lélekszám alapján most sem lenne jogosult rá. (– Bilecz szerint: »A megyeszékhely erre a jogállásra minden tekintetben alkalmas város.«) Törvényi szabályozás útján illeti meg: 1994. október 30-ával lépett hatályba az önkormányzati törvény módosított 61. paragrafus, amely kimondja, hogy a megyeszékhely város megyei jogú.”

Ezek után jómagam nem tudom eldönteni, hogy ki és miben hibázott és hogy mennyire jogos ez ügyben a kormány piedesztálra emelése. Szerencsére ezen sem nekem kell rágódnom, ez kivételesen nem az én dilemmám.

Véleményem szerint – és ha valamit szeretnék hangsúlyozni, akkor ezt feltétlenül – az a lényeg, hogy Salgótarján megyei jogú városi rangot kapott, az ezzel járó, törvény biztosította jogosítványokkal. Amelyekkel nagyon kívánatos lenne, ha élni tudna. Ehhez – mint *Oravecz* is nyilatkozta, én meg egyetértek vele, még akkor is, ha netán nem önként távozott – bizony kompromiszumokra van szükség a Nógrád megyei, meg a salgótarjáni önkormányzat között. Csak remélni tudom, hogy a készség egyik fél részéről sem hiányzik.

Azt jómagam is nagyon sajnálom, hogy a városban élő mintegy negyvenezer választó velem együtt nem szavazhatott a megyei közgyűlés tagjaira. Újabb nagy dilemmám, hogy egy ilyen esetben, pontosan hogyan nézne ki a közgyűlés mindenféle szempontból vett struktúráját stb. tekintve. Hogy más

lett volna abban bizonyos vagyok. Aztán abban is bevallom teljes határozatlanságomat, pontosabban tisztánlátásom hiányát és alulinformáltságomat, hogy mi is történt igazából az MSZP-SZDSZ megbeszélések, egyeztetések és egyezkedések során. Csak az vigasztal – persze nem nagyon –, hogy nem vagyok egyedül.

Ezt *Csongrády Béla* hozzászólásából is tudom, többek között. A Palócföld ez évi 2. számában megjelent reflexiójában így fogalmaz: „Egy többpárt-rendszerű demokráciában miért baj az, hogy szocialista többségű kormányzás esetén a megyei közgyűlésben más pártok akarata érvényesül?” Kérdése nem költői. Válaszával: „Nem baj...” magam is azonosulni tudok. Legfeljebb az lenne a baj, ha a testületben nem a megfelelő emberek kerültek volna megfelelő helyre. Ugyan sokan célozgatnak erre, jómagam azonban sajnos nem tudok erről vélekedni, roppant kevés az információm a közgyűlés munkájáról. Már megint akadt egy dilemmám: vajon csak az én pechem-e ez is? (Valószínű, hiszen sokkal jobban is figyelemmel kísérhetném a megyei közgyűlés munkáját.) Az pedig, hogy (*Bilecz* megfogalmazásában): „Az MSZP országos vezetői negatív jelenséggé kezelték első nyilatkozataikban a nógrádi (és baranyai) polgári koalíciót”, – engem egyelőre cseppet sem zavar. Legfeljebb majd csak akkor, ha már érzem is saját bőrömen, meg akkor pláne, ha a megye egésze is érzékeli majd. Csak örök optimizmusom mondatja velem: ez aligha lehet így. Ha netán tévednék – ami velem már számtalanszor előfordult –, az felérne a 22-es csapdjával is.

A decemberi önkormányzati választások alkalmával Salgótarján város esetében kivé-

telesen nem tévedtem, bejött az, amit vártam, és amire reálisan is számítani lehetett. Új összetételű városvezetés született: a 24 tagot számláló közgyűlésből 10 fő a Szocialista Párt, 5 fő a Munkáspárt tagja. A szocialista párti polgármestert – és ez is igazán figyelemreméltó – országos viszonylatban is a legmagasabb szavazati arányban választották meg. Miként ugyancsak szembetűnő – ám korántsem meglepő – a szocialista- és munkáspárti koalíció létrejötte. Ez a koalíció már csak azért is valószínűsíthető volt, mert a Munkáspárt támogatta a szocialista polgármesterjelöltet a választások előtt, s ennek a választások után valahol meg kellett térülni. Meg kellett azért is, mert az SZDSZ – noha a Munkáspárthoz hasonlóan 5 fővel képviselteti magát a testületben – talán megint eltaktikázta magát, a többiek meg labdába se rúghattak.

Sikerült tehát a vezetésváltás a városban. Azt a jövő dönti el, hogy milyen eredménnyel. Az új testületnek bizonyos értelemben helyzeti előnye van, legalábbis elődjéhez képest. Nem a kellemes-kényelmes baloldali többségre gondolok, hanem arra, amit az előző testület csinált; úgy tűnik számomra: nem lenne nehéz többet-jobbat produkálni a városban – a városért. Bár sokak szerint az indulás nem sikerült valami fényesen – *Gusztos István* és *Rákos Csaba* igen-igen kemény kritikával illetik a közgyűlés munkáját (Palócföld 95/2., illetve 95/3. száma) –, de a váltás látszólag nagyobb megrázkódtatást sem okozott a hivatal munkájában. És, ha az eddig végrehajtott személycserék (pl. jegyző, művelődési osztályvezető) a szakszerűség növekedése irányában hatnak, akkor az elkövetkezendőkben még az ellentrukkerek is csalódhat-

nak. (Bár, ha Gusztos tanár úr információi megalapozottak, akkor bizony már nem csak az ellentábor lelkenedezhet, de a csapat szurkolói is aggódalmaskodhatnak.)

Szóval, az önkormányzatok ügyében – bevallom – nem látok valami kristálytisztán, és ez az én újabb „állampolgári” dilemmám.

Nyilvánosság, tolerancia

Tökéletesen egyetérték *Ádám Tamással*, amikor így nyilvánul meg: „Mind a mai napig nem igazán értik a pártok, mekkora jelentősége van a nyilvánosságnak.” (Palócföld, 1995/2.szám) Joggal hiányolja ezt az újságíró Ádám, és én aligha hiszem, hogy ez részéről valamiféle szakmai beütés és elfogultság, netán sajátos érdek által diktált vélemény lenne. A kampány-hadjárat során tanúsított bőbeszédűség után – néhány tiszteletreméltó kivételtől eltekintve – a pártok megyei szervezetei, frontemberei alig nyilatkoznak meg. Vajon nincs miről beszélniök, nincs mit mondaniok választóiknak és a közvéleménynek?

Pedig, meggyőződésem, hogy jól tudják: a nyilvánosság a demokrácia szerves része. És, ha az újságíró hiányolja a pártok részéről megnyilvánuló sajtóval szembeni néminemű indifferenciát, akkor én, mint állampolgár, úgy vélem, joggal tehetem szavá az önkormányzatok ezirányú közömbösségét. (Persze, itt is akad néhány kakukktójas.) Jó lenne tudni a döntések előzményeit, hátterét, már csak azért is, hogy az állampolgár nagyobb megértéssel fogadhassa azokat. A nagyobb nyilvánosság hiánya miatt bizony az ember nem egyszer sötétben tapogatódzik, s miután hall ilyen-olyan fülesek a jólérsültektől, fogalma sincs, mi az igazság.

Ígaza van Bilecznek, amikor ezt írja: „Nyilvánossághiány miatt sűrű homály fedi a megyét kormányzó többség belső erőviszonyait, az egyes pártok tényleges hatalmi befolyását. Amiért ez a nyilvánosságra tartozik, az a személyi hatásköri döntések érthetetlen késeltetésével, botrányos javaslatok kiszivároztatásával indokolható.” Mondom, igaza van Bilecznek (Nógrád Megyei Hírlap, 1995. április 1.), mert megállapítása ül a települési önkormányzatok esetében is. De – mint említettem –, engem nem is annyira a belső pártharcok és villongások érdekelnének, sokkal inkább a meghozott döntések indoklása, netán az elmaradt cselekvések miéртje.

Tehát szerintem is nagyon hiányzik az állampolgárok objektív, rendszeres tájékoztatása. Abban is igaza van Ádám Tamásnak, hogy: „A régi beidegződések még az újságoknál is működnek.” Jómagam is tudom, hogy a helyi lapok szerkesztői szívesen zanzásítanak, kihúznak, meghúznak, esetenként saját ízlésük szerint formálják „egy kicsit” a leadott kéziratokat. Aztán meg fokozottan fennáll a veszélye a félreértéseknek és az elhallásoknak szóbeli nyilatkozatok, interjúk esetén. Csoda, ha idegenkednek a nyilvánosságtól az interjúalanyok, vagy a kéziratot szívesen leadni szándékozik? Itt is – ez esetben is – csak a tervszerű, tkos együttműködés vezethet eredményre. A nyertes „csak” az állampolgár lenne ugyan, de hát nem ez kellene-e legyen a kívánatos és elrendő cél? Mondjuk: a demokrácia jegyében – feltétlenül.

És most jutottam el a toleranciához. Korántsem azért, mert mostanában felkapott, és módi ezt emlegetni, meg nem is azért, mert 1995 a tolerancia éve. Sokkal inkább azért, mert a tolerancia legalább olyan hiánycikk, mint a nyilvánosság. Jómagam egyébként nem csodálkozom annyira ezen, mint amennyire fájlalom inkább. Különösen akkor, ha a társadalmi méretű toleranciára gondolok. A tolerancia alapja ugyanis a bizalom. Márpedig én úgy látom, mintha veszni látszana az a hatalmas méretű bizalmi tőke, amelyet voksaikkal alapoztak meg az állampolgárok. S ne felejtjük, Nógrádban még nagyobb arányban, mint országszerte.

Ugyanakkor Nógrád megye lakossága az országos átlagnál is majd minden tekintetben súlyosabb helyzetben van. (Tessék csak beleolvasni a KSH kiadványaiba!) A naponta munkanélkülivé váló sok-sok ember, a létminimum alatt élők sokasága, az elszegényedők ezrei-tízezrei, a gyarapodó számú hajléktalanok, a kisnyugdíjasok és a betegek aligha tudják méltányolni a kormány és a helyi politikai potentátok türelmét és közülük egyesek tehetetlenségét, megalégedettségét.

Tudni kell minden funkcióban és döntési pozícióban lévőknek – lent és fent egyaránt –, hogy az elszegényedés, a mindennapi gondok, az elkeseredettség és a még visszafojtott indulatok nem táplálhatják a türelmet, és – főleg – nem tehetik végtelenné. S ne felejtsek azt se, amit írásom mottójaként Deáktól idéztem.